

Kanoturer

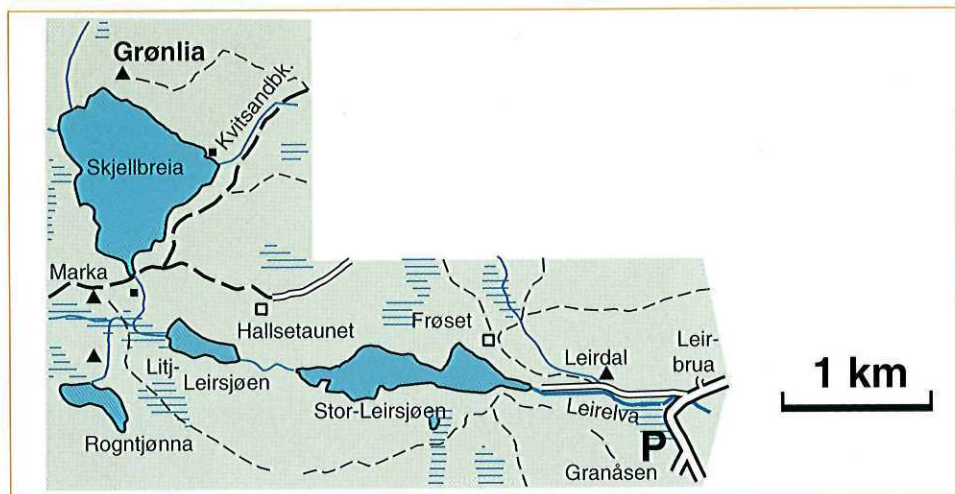
*Stille vårtur på Nidelva nedenfor Svean bru.
Foto: Morten Kielland*

Kanotur i Bymarka

Leirsjøene - Skjellbreia

11 km på vann, bæring t/r 800+20+400m

Familievennlig padletur med nye og spennende perspektiver på sommermarka

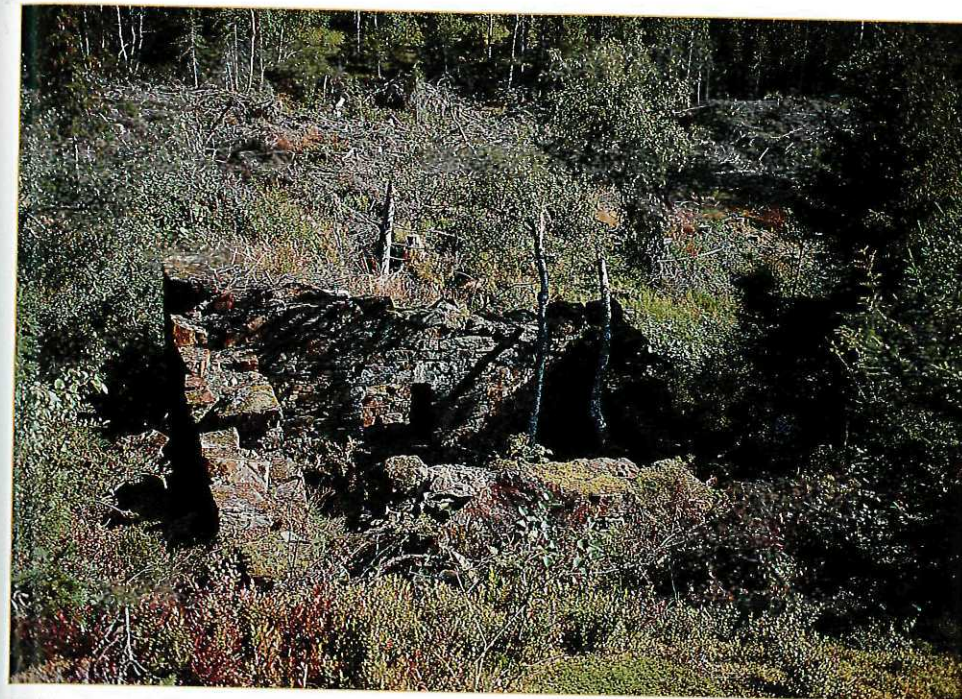

Kart: Beskrivelsen refererer til turkart over Bymarka, målestokk 1:25 000. Full dekning av o-kart, se egen oversikt på side 56/57.

Turen: Leirelvvassdraget favner mye av Bymarka: Fra Vintervatnet i nord, til Bjørktjønna og Svartvatnet i sør, fra Kvistingen og Lomtjønna oppe i heiene til Lianvatnet og Haukvatnet ned mot byen. En mulig forklaring på navnet, bortsett fra at elva er leirete der den renner nedover mot Bjørndalen, er startstedet: Leirdal ligger akkurat i strandlinja og dermed på havleira fra siste istid. Kommer dere med bil, parkerer dere her i den gamle "sjøkanten" ved bommen (165 m), og bærer

eller triller kanoen på kjøreveien langs elva opp til dammen. Fjellanlegget på sørsiden av elven ble anlagt da drikkevann fra Jonsvatnet i 1993 ble koblet inn på de ledningene som før hadde ledet Leirsjøvatn. To voksne greier med litt finfølelse å bære kanoen opp trappa til toppen av dammen (196 m). Med trille er det kanskje greiest å dra kanoen til vatnet via kjøreveien til Frøset. Vassdraget er reserve-drikkevannskilde for byen: fiske, leirslagning og bading er forbudt.

Den nåværende dammen ble bygget rundt 1915 etter at kommunen hadde ekspropriert områdene rundt Leirsjøene og Skjellbreia fra Byåsen bygdeallmenning. Før det hadde det

Ruiner langs bekkeløpet nedenfor Skjellbreideminingen vitner om gamle virksomheter drevet av vasskraft.

Foto: Erik Stabell

også vært dam og aktivitet her oppe: Blant annet en stampemølle i drift fra 1848 til århundreskiftet (skilt ved veien der Vådabekken møter Leirelva), og bekkesag ved Trudvang. Saga ble kjøpt og flyttet av bygdeallmenningen i 1954 til Nordmyra ved Vådan. Dette året hugges det for første gang tømmer i området etter århundreskiftet. Her, som i store deler av Bymarka, var skogen fullstendig snauhagd da skogreisningen startet på 1870-tallet. Industriaktiviteten lenger nedover i elva var mer betydelig: Ullspinneri, sagbruk, såpekokeri, beinmelfabrikk, kraftverk, kornmøller, papirfabrikk, brenneri og kruttmølle. Navn som "Prøven" og "Forsøket" lever fortsatt som et minne om denne tidlige industrivirksomheten.

Tilbake til den uindustrialiserte, fredfylte Stor-Leirsjøen, kalt Frøsetvatnet før det ble oppdemt. På høyresiden ser vi Frøset gård, eid av kommunen nå, men sannynligvis ryddet i yngre jernalder (år 800-900). Skiløypa over Sølvskakkeltjønna og Leinstrandmarka krysser her om vinteren. Vi padler langs nordsiden av vannet, glir innenfor Storøya og under spennende bergknauser før vi når utløpet av åa fra Litj-Leirsjøen. På sørsiden ligger Leiråsen, med Rønningen gård. Etter at sjøen ble demt opp, slipper vi å padle motstrøms og kommer snart inn i en lun sving av åa. Her er sporene fra beveraktivitet tydelige: Transportkanaler og -stier ned til vannet og nedgnagde trær. Best håp har dere om å se beveren etter solnedgang eller grytidlig om morgenen.

Opp til utløpet av Litj-Leirsjøen (199 m) er å grunn og kanoen må bæres forbi vadestedet. Gjennom tett sivvekst staker vi oss ut i Litj-Leirsjøen, som er kranset av myr. Hallsetaunet gård nord for oss ligger ved den gamle ferdsselsveien fra Byneset over Bergskaret og videre til Vådan, Solem og Kyvatnet. Gården var antageligvis en ødegård etter svartedauen, men har hatt vært i drift fra 1661.

Kanoferden går videre inn den smale bekken vest i sjøen. En fotvandrer på vei ned fra Rønningen ser bare noen underlige hoder som glir stille framover i myrgraset. Oppover langs bekken fra Skjellbreia kan dere ikke padle. Den er bratt og her har det ligget kvernhus, sannsynligvis mye brukt av bynesinger på vei med korn til byen. Går dere oppover langs bekken mot Skjellbreia, finner dere grunnmurer og rør som er rester etter en shoddyfabrikk (ullfillekvern) startet i 1877. Allerede etter ti års drift ble den flyttet til Enrom ("Byåsen Skrabuldfabrik").

Forsett padlingen innover fra Litj-Leirsjøen til dere kommer til ei bru. Padler dere under, og videre, kommer dere snart opp mot Markamyra med sin vrimmel av beverdammer, kanaler og nedgnagde trær. Beveren demmer opp områder for å kunne bo trygt og ha fløtemuligheter for mat og dammateriale. Om sommeren spiser den mest planter og lauv, men mot høsten starter den sanking av egnet barkmat: Kvister av osp, selje, rogn og bjørk. Or brukes som byggemateriale og barken på den spises aldri. Beveren går ikke i vinterdvaler, men er aktiv i hiet sitt og henter kvist fra undervannslagre hele vinteren. Er det mildt kan den også våge seg utpå til litt vinterhogst. Skal dere padle på Skjellbreia (226 m) er det lettest å bære kanoen langs stien fra brua og opp til Marka. "Møllemarken" er fra 1600-tallet, og da gården ble kjøpt av kommunen i

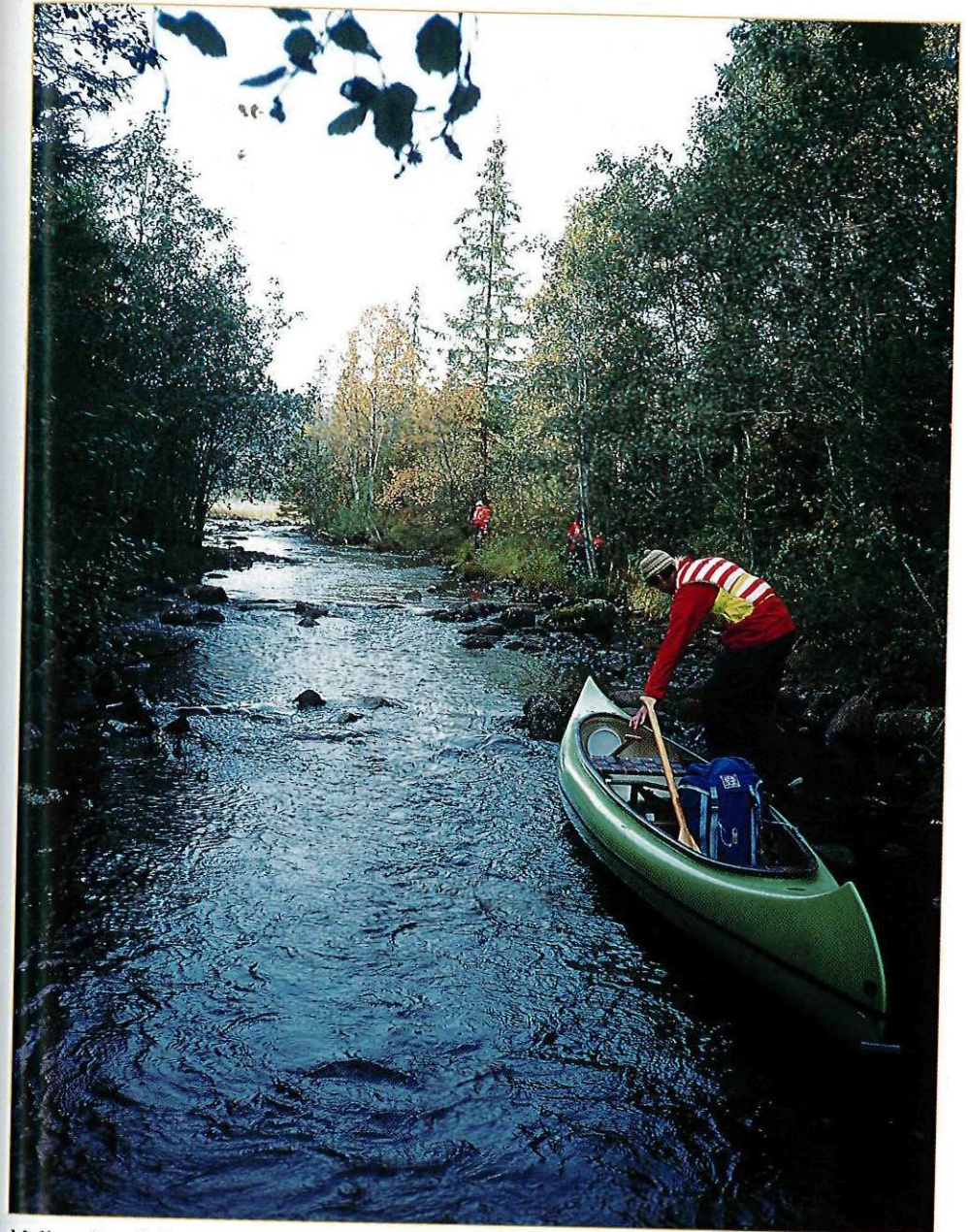
1912 var den relativt stor med 80 mål innmark og 83 mål utmark. Skogvesenet disponerer den enslige stua som står på tomte idag. Bær kanoen videre østover langs veien til Skjellbreidammen.

Bred som et skjold er Skjellbreia, og det betyr navnet også. Bymarkas største vatn speiler heiene og Henriksåsen på stille dager. Men det kan komme plutselige kastevinder nedover liene når været er urolig, så vær forsiktig. Kommunen har anlagt en dominerende skogsbilvei/skiløype langs sørøstsiden; overse den og vær selvforsynt med ferdsselsvei. Kommer dere til nordøstre hjørne av vatnet, på odden ved utløpet av Kvitsandbekken, står det en minnestein over E.A.Tønseth. Han var en pådriver for rekreasjonsbruk av Bymarka gjennom arbeid i Trondhjems Turistforening og Trondhjems Skiklub, og som en av initiativtakerene bak Fjellseter Turisthotell som ble bygget i 1899 og brant i 1917.

Under Grønliia kan dere gå iland ved Dalaseter, en plass med fastboende som var i drift helt fram til den brant i 1918. Rast og hvil her, nå er dere ved enden for det padlebare i Bymarka. Svartdalsbekken renner lystig og bringer vann fra vide myrer og fra Vintervanet. Er fortsatt eventyrlysten våken, padle til utløpet av Fossbekken og brøyt dere oppover (uten kano!) helt til Kvistingens dam.

Tilbaketuren sier seg selv - men den haster ikke. Ta med sovepose, legg dere oppi Markahaugbergan og sov ei natt under furukronene.

Øystein Nytrø

Mellom Stor-Leirsjøen og Litj-Leirsjøen er åa grunn, slik at vi må på land og får strekke beina litt. Foto: Øystein Nytrø